

Inleiding

Hoogbegaafde kinderen en hun behoeften

Hoogbegaafde kinderen lijken in de meeste opzichten op alle andere kinderen. Ze hebben behoefte aan verbinding, aan gezien worden, aan begeleiding, liefde en steun. Voor alle kinderen geldt dat zij moeten kunnen opgroeien in een veilige en gezonde leefwereld, thuis en op school. Een leefwereld die hen voorbereidt op het leren kennen van die wereld en die hun de tools in handen geeft om een bijdrage te leveren aan die wereld. Hoogbegaafde kinderen willen ook graag hun bijdrage leveren; ze willen de wereld niet alleen leren kennen, maar ook begrijpen.

Toch blijkt dat de leerbehoeften en de emotionele behoeften van hoogbegaafde kinderen lang niet altijd worden gezien. Hoogbegaafdheid blijkt complex te zijn. In mijn praktijk als psycholoog komen vaak kinderen die op de een of andere manier vastlopen op school, ondanks hun uitzonderlijke talenten.

Het gebrek aan ondersteuning lijkt vooral voort te komen uit de vele mythen over hoogbegaafdheid. Ten onrechte wordt vaak gedacht dat hoogbegaafde kinderen vooral (of zelfs uitsluitend) extra intellectuele uitdaging nodig hebben. Vaak denken we in het onderwijs dat hoogbegaafde kinderen zich daarmee wel redden; ze hebben immers talent genoeg.

Ten onrechte wordt vaak gedacht dat hoogbegaafde kinderen vooral extra intellectuele uitdaging nodig hebben.

Zo langzamerhand weten we echter dat passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen niet alleen bestaat uit het bieden van pluswerk, uitdagende materialen en cognitieve uitdaging. Hoogbegaafd zijn is meer dan 'slim zijn op cognitief gebied'. Deze kinderen hebben ook begeleiding en coaching nodig op sociaal en emotioneel gebied. Ze hebben steun nodig op het gebied van leervaardigheden, en met zelfregulatie en het ontwikkelen van zelf-

vertrouwen. Ze zijn op zoek naar handvatten om op hun andere en eigen manier met de wereld te kunnen omgaan.

Naast het hebben van bovengemiddelde intellectuele vermogens speelt er namelijk nog een andere dimensie mee die gevolgen heeft voor het welbevinden van kinderen. Deze dimensie is als eerste beschreven door de Poolse wetenschapper Kazimierz Dabrowski. Hij spreekt van *overexcitabilities*, dat intense belevingskanalen betekent. Hoogbegaafde kinderen beleven de wereld intens, alle informatie komt sterker dan gemiddeld bij hen binnen.

Het denken van Dabrowski heeft grote invloed gehad op hoe we met hoogbegaafdheid omgaan. Zijn theorie geeft inzicht in hoe intensiteit bij hoogbegaafde kinderen werkt, hoe dit van invloed is op talent en hoe de omgeving ermee kan omgaan.

Omdat de term 'overexcitabilities' een Engelse term is, ben ik op zoek gegaan naar een vertaling die werkbaar kan zijn. Soms vertaal ik de term in 'sterke belevingskanalen' en soms kortweg in 'sensitiviteit'. In de dagelijkse spreektaal wordt dit ook wel overprikkeling genoemd. De intense wijze waarop hoogbegaafde kinderen en jongeren de wereld ervaren, en de vele indrukken die op hen afkomen maken dat ze sensitief kunnen reageren. Deze sensitiviteit kan zichtbaar worden in bijvoorbeeld faalangst, zucht naar perfectie, prikkelgevoeligheid en heftige emoties.

Dit boek beschrijft hoe je kinderen kunt helpen om staande te blijven met hun hoogbegaafdheid en hun sensitiviteit, door de nadruk te leggen op hun *talenten*. Het biedt een concreet stappenplan voor begeleiding om deze kinderen te kunnen coachen en steunen.

Werk maken van talent wil niet zeggen dat een kind eerst in de problemen moet zijn geraakt voordat we begeleiding aanbieden. Daarom ga ik in dit boek een stap verder: ik kijk niet alleen naar disfunctioneren, maar ook naar floreren. Het gaat om meer dan slechts van problemen af komen. Het gaat ook over het ontwikkelen van meer betrokkenheid, betekenisvol leren, ervaren dat wat je doet zinvol is en doelgerichte groei. Dát is wat talentgericht werken inhoudt.

Het boek is geschreven voor iedereen die echt werk wil maken van talentontwikkeling bij kinderen. Het beschrijft welke aspecten binnen hoogbegaafdheid een rol kunnen spelen bij de bovenstaande emotionele ontwikkeling, en hoe overprikkeld zijn daarin meebeweegt. Bovenal biedt het boek praktische aanwijzingen om deze kinderen te kunnen begeleiden. Op deze manier wil ik bijdragen aan gelukkigere kinderen: op school, thuis en waar dan ook.

Opbouw van dit boek

Het boek begint in deel 1 met uitleg over wat hoogbegaafdheid met zich meebrengt en hoe sensitiviteit daar een rol in speelt. Vanuit de werking van het brein en de denkbeelden van de Poolse arts Dabrowski belicht ik de ontwikkelingsgroei bij hoogbegaafdheid. In dit eerste deel beschrijf ik wat talentgericht werken inhoudt, de oplossingsgerichte wijze van gespreksvoering, de theoretische uitgangspunten die leidend zijn en het stappenplan voor begeleiding.

Deel 2 start met een hoofdstuk voor hoogbegaafde kinderen. Daarin vinden ze informatie voor en over zichzelf. Ze kunnen (zelf, of samen met de begeleider of ouders) in dit hoofdstuk lezen wat allemaal bij hoogbegaafdheid hoort, wat misschien lastig is en wat leuk is aan hoogbegaafd zijn. In deel 2 vind je ook een beschrijving van 25 werkvormen die je kunt toepassen bij de begeleiding van kinderen en jongeren. De begeleiding kan uitgevoerd worden door een leraar, mentor, intern begeleider of coach, maar ook door een hulpverlener zoals een psycholoog. Omdat het stappenplan helder is beschreven, kan ieder er vanuit de eigen discipline vorm aan geven.

Het stappenplan is bruikbaar in zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. Afhankelijk van de leeftijdsgroep waarmee de begeleider werkt, kunnen terminologie en werkvormen worden aangepast.

Het stappenplan kan in zijn geheel worden uitgevoerd, maar een begeleider kan ook kiezen voor een enkele stap, of de werkvormen achter in het boek gebruiken binnen de eigen werkwijze.

Ik hoop dat leraren en begeleiders met dit boek een benadering kunnen rea-

liseren om het hoogbegaafde en sensitieve kind te helpen kiezen voor groei en ontwikkeling, en daarbij hun talenten te laten schitteren.

Opmerkingen over woordgebruik

Om de leesbaarheid te vergroten gebruik ik de term leraar, waarmee iedereen wordt bedoeld die binnen een onderwijsvorm werkzaam is – of het nu een docent, leerkracht, mentor of leerlingbegeleider is.

Om dezelfde redenen hanteer ik 'hij', 'hem' of 'zijn'; hiervoor kan in de meeste gevallen ook 'zij' of 'haar' worden gelezen.

Gemakshalve gebruik ik het woord 'begeleider'. Hiervoor kan ook 'coach' of 'hulpverlener' worden gelezen.